

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

ในบทนี้ผู้วิจัยได้นำเสนอในประเด็นที่จำแนกออกเป็น 3 ส่วนคือ สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

1. สรุปผลการวิจัย

1.1 วัตถุประสงค์ วิธีดำเนินการวิจัยและเครื่องมือ

1.1.1 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ (1) บริบทชุมชน สภาพเศรษฐกิจและสังคมของเกษตรกรผู้เลี้ยงผึ้งโพรงไทย ตำบลสระแก้ว อำเภอท่าศาลา จังหวัดนครศรีธรรมราช (2) วิธีการจัดการในการอนุรักษ์พันธุ์ผึ้งโพรงไทยของเกษตรกรผู้เลี้ยงผึ้งโพรงไทยตำบลสระแก้ว อำเภอท่าศาลา จังหวัดนครศรีธรรมราช (3) ศักยภาพการผลิตและคุณภาพของน้ำผึ้งโพรงในตำบลสระแก้ว อำเภอท่าศาลา จังหวัดนครศรีธรรมราช (4) ความพึงพอใจของเกษตรกรต่อการเลี้ยงผึ้งโพรงไทยเชิงอนุรักษ์ (5) สภาพปัญหาและอุปสรรคของการเลี้ยงผึ้งโพรงไทย

1.1.2 วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่างในการวิจัย ได้แก่ เกษตรกรผู้เลี้ยงผึ้งโพรงไทย ตำบลสระแก้วอำเภอท่าศาลา จำนวน 30 ราย

1.1.3 เครื่องมือในการรวบรวมข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูลในการวิจัยมีดังนี้

(1) แบบสัมภาษณ์ โดยแบ่งแบบสัมภาษณ์ออกเป็น 5 ตอน คือ ตอนที่ 1 ข้อมูลสภาพทางสังคม และเศรษฐกิจ ตอนที่ 2 ข้อมูลการเลี้ยงผึ้งโพรงไทย ตอนที่ 3 ข้อมูลด้านการตลาดและบรรจุภัณฑ์ ตอนที่ 4 ข้อมูลแหล่งความรู้เรื่องการเลี้ยงผึ้งโพรงไทย ตอนที่ 5 ข้อมูลสภาพปัญหาและอุปสรรคและข้อเสนอแนะในการเลี้ยงผึ้งโพรงไทย

(2) ประเด็นคำถามสำหรับการสัมภาษณ์เฉพาะบุคคลเช่น ผู้รู้ ปราชญ์ชาวบ้าน ผู้เฒ่าผู้แก่ในชุมชนทั้งที่มีประสบการณ์และเคยพบเห็นการเลี้ยงผึ้งโพรงไทยในชุมชน

(3) ประเด็นในการจัดเวทีทั้งในระดับกลุ่มและระดับชุมชน

1.1.4 การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้ลงพื้นที่ในการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยได้รับความร่วมมือจากเกษตรกรผู้เลี้ยงผึ้งโพรงไทย และประชาชนชาวบ้านรวมทั้งคนในชุมชน และหน่วยงานในระดับพื้นที่ที่เกี่ยวข้องเช่น องค์การบริหารส่วนตำบลสระแก้ว โดยมีวิธีการในการเก็บรวบรวมข้อมูล 5 วิธี คือ

- 1) การสัมภาษณ์โดยใช้แบบสัมภาษณ์รายบุคคลแบบเฉพาะเจาะจง
- 2) การจัดเวทีพูดคุยระดับกลุ่ม
- 3) การสังเกตแบบมีส่วนร่วม
- 4) การลงมือปฏิบัติด้วยตัวเองเพื่อให้งานวิจัยสมบูรณ์ยิ่งขึ้น
- 5) การศึกษาข้อมูลทุติยภูมิจากเอกสารรายงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง

1.1.5 การวิเคราะห์ข้อมูล

- 1) การวิจัยเชิงปริมาณ ใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูปและสถิติพรรณนา
- 2) การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยการบันทึกบทสนทนา และจัดหมวดหมู่หัวข้อตามลำดับของบทสัมภาษณ์ จากการพูดคุยรายบุคคลและกลุ่ม การสังเกตแบบมีส่วนร่วม การใช้ตารางในการกำหนดหัวข้อ และ mind map ในการวิเคราะห์ปัญหา รวมทั้งใช้ SWOT Analysis เป็นเครื่องมือในการวิเคราะห์ปัจจัยภายในและภายนอกของกลุ่มเกษตรกรผู้เลี้ยงผึ้งโพรงไทย

1.2 สรุปผลการวิจัยจากการวิเคราะห์ข้อมูล

1.2.1 ข้อมูลสภาพทางสังคม และเศรษฐกิจ ของเกษตรกรผู้เลี้ยงผึ้งโพรงไทยในพื้นที่ตำบลสระแก้ว อำเภอท่าศาลา จังหวัดนครศรีธรรมราช

ตำบลสระแก้ว มีทั้งหมด 11 หมู่บ้าน แบ่งเป็น 2 โซนตามที่ตั้งของหมู่บ้าน โดยใช้ถนนทางหลวงสายหลักเป็นเกณฑ์ คือฝั่งสระแก้วฝั่งตะวันออกมีด้วยกันทั้งหมด 4 หมู่บ้าน คือ หมู่ที่ 3 บางส่วน หมู่ที่ 4 หมู่ที่ 5 บางส่วน และหมู่ที่ 10 และโซนสระแก้วฝั่งตะวันตกประกอบไปด้วย หมู่ที่ 1, 2, หมู่ที่ 3 บางส่วน หมู่ที่ 5 บางส่วน หมู่ที่ 6, 7, 8, 9 และ หมู่ที่ 11 พื้นที่เป็นที่ราบลุ่มเชิงเขาโดยทางตะวันตกเป็นทิวเขาหลวงนครศรีธรรมราชและมีลำน้ำคลองกลายไหลผ่านทางทิศเหนือ กลุ่มตัวอย่างทุกคนนับถือศาสนาพุทธ ส่วนใหญ่เป็นเพศชาย และมีสถานภาพสมรส อายุของเกษตรกรอยู่ในช่วง มากกว่า 60 ปี เกษตรกรจบการศึกษาระดับประถมศึกษามากที่สุด มีสมาชิกในครัวเรือนที่อาศัยอยู่จริงโดยเฉลี่ย 3-4 คน เกษตรกรผู้เลี้ยงผึ้งโพรงไทยส่วนใหญ่มีผู้ประกอบอาชีพในครัวเรือน 2 คน ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพการทำสวนยางพารา และสวนผลไม้ ตามลักษณะของพื้นที่ มีรายได้โดยเฉลี่ยต่อครัวเรือนประมาณ 5,000-10,000 บาทจากการทำสวน รายจ่ายในครัวเรือนต่อเดือนโดยเฉลี่ย 5,000-10,000 บาท มีหนี้สินส่วนใหญ่เฉลี่ยประมาณ 30,001 บาทโดยแหล่ง

หนี้สินที่สำคัญมาจากธนาคารหมู่บ้านภายในชุมชน พบว่ากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เลี้ยงผึ้งไทยมาแล้วระหว่าง 1-5 ปี เฉลี่ยอยู่ที่ 9.33 ปี จำนวนรังที่เลี้ยง 1-20 รัง โดยมีการวางรังของผึ้งโพรงไทยในสวนยางพารามากที่สุดส่วนใหญ่มักจะวางรังเลี้ยงในสวนตัวเอง

1.2.2 ข้อมูลการเลี้ยงของเกษตรกรผู้เลี้ยงผึ้งโพรงไทยในพื้นที่ตำบลสระแก้วและ การจัดการ

จากการสัมภาษณ์เกษตรกรผู้เลี้ยงผึ้งโพรงไทยทำให้ได้ข้อมูลประวัติการเลี้ยงที่พบเห็นในชุมชนพบว่ามียาวกว่า 30 ปี คนในชุมชนนิยมเรียก “มีมโต” หรือ “พรวด” หรือ “ครวด” ผู้เลี้ยงรายแรกๆ ของตำบลสระแก้วได้แก่ นายจบ ปานดำ , นายแจ้ง พรหมบังเกิด และนายชวน ศรีสุชาติ เกษตรกรมีการประยุกต์การเลี้ยงเฉพาะของชุมชนจากการได้รับการฝึกอบรมจากศูนย์ส่งเสริมอาชีพการเกษตรจังหวัดชุมพร (ผึ้ง) เกษตรกรส่วนใหญ่มีรังเลี้ยงโดยเฉลี่ยประมาณ 1-20 รัง เกษตรกรที่มีรังเลี้ยงสูงสุดคือ นายชวน ศรีสุชาติ จำนวน 150 รัง เกษตรกรผู้เลี้ยงผึ้งโพรงไทยในพื้นที่ตำบลสระแก้ว อำเภอท่าศาลา จังหวัดนครศรีธรรมราช มีวิธีการจัดการด้านการเลี้ยงผึ้งโพรงไทยโดยสรุปดังนี้

1) การเลือกสถานที่

(1) สถานที่วางรังหรือลานเลี้ยง สถานที่ๆ จะใช้เป็นที่ตั้งของรังผึ้งนั้น ควรเป็นสถานที่ที่มีความร่มรื่น ควรวางรังใต้ต้นไม้ เป็นลานโล่งแจ้งสะอาดเพื่อป้องกันศัตรูธรรมชาติ มีหลังคากันแดดกันฝน นอกจากนี้พบเกษตรกรบางรายมีการแขวนรังผึ้งไว้รอบชายคาบ้านเพื่อง่ายต่อการดูแลและจัดการเก็บเกี่ยว เกษตรกรส่วนใหญ่มักจะหันปากทางเข้าของรังไปทางทิศตะวันออกตามที่ได้รับจากการฝึกอบรมจากศูนย์ส่งเสริมและพัฒนาอาชีพการเกษตรจังหวัดชุมพร(ผึ้ง)

(2) แหล่งน้ำแหล่งอาหาร แหล่งอาหารต้องเพียงพอแก่ผึ้งหรือใกล้เคียงแหล่งอาหารรัศมีไม่เกิน 2 กิโลเมตร ส่วนใหญ่เกษตรกรนิยมวางรังไว้ในสวนผลไม้ สวนยางพารา และสวนมะพร้าว ตามลักษณะการประกอบอาชีพ เกษตร แหล่งอาหารที่สำคัญในชุมชน ได้แก่ มะพร้าว ยางพารา กัลย กล้วย น้ำมัน ไม้ผลตามฤดูกาล เช่นทุเรียน เงาะ ลองกอง กระท้อน ชมพู มะปราง ฝรั่ง สละ มะม่วงหิมพานต์ หนาก ซึ่งเป็นพืชอาหารหลัก ส่วนพืชอาหารรอง เป็นพืชอาหารที่ผึ้งใช้ทดแทนหรือเสริมในกรณีที่พืชหลักมีการเว้นช่วงการออกดอกตามรอบการผลิตหรือฤดูกาล ได้แก่

1) ดอกไม้ป่าและวัชพืช เป็นดอกไม้ที่พบเห็นทั่วไปในท้องถิ่น ขึ้นมาเองตามธรรมชาติและพบผึ้งเข้าไปตอมเพื่อเก็บน้ำหวานหรือเกสร ที่พบเห็นในท้องถิ่นได้แก่ หญ้าชันหรือดอกไผ่ไผ่ขาว หญ้าฟุ้งหรือสาบแร้งสาบกา ผักเสี้ยนผีหรือผักเสี้ยนป่า หญ้าจับหรือไมยราพ หญ้าคา หญ้าก ยาน ขน ดอกพวงชมพู ดอกดาวกระจาย กระถิน คุณนายตื่นสาย เล็บมือนาง

2) ดอกไม้บ้าน เป็นดอกไม้ที่มีการปลูกเพื่อการบริโภคหรือจำหน่ายอาจเป็นพืชไร่ หรือพืชผัก ซึ่งพบผึ้งเข้าไปตอมเพื่อเก็บ

น้ำหวานหรือเกสร ที่พบเห็นในท้องถิ่นได้แก่ มะเขือพวง ดอกแตงกวา โหระพา พักทอง บวบ ถั่วฝักยาว ถั่วลิสง ข้าวโพด สำหรับแหล่งน้ำในชุมชน มาจาก คลองกลายและ จากบ้านเรือน

(3) ปลอดภัยรบกวน สถานที่วางรังควรปลอดภัยจากสารเคมีและการรบกวนของชุมชน เนื่องจากพฤติกรรมของผึ้งโพรงไทยมีความไวต่อการรบกวนและมีพฤติกรรม การทิ้งรังง่ายหากมีการรบกวน

2) อุปกรณ์การเลี้ยงและสิ่งจำเป็น

อุปกรณ์การเลี้ยงที่จำเป็นจะต้องมีได้แก่ กล่องหรือรังเลี้ยงโดยส่วนใหญ่ เกษตรกรผู้เลี้ยงผึ้งโพรงไทยมักจะทำขึ้นด้วยวัสดุเหลือใช้ที่มีอยู่ในชุมชน เช่นเศษไม้เก่าที่ได้จากการรีไซเคิล ไม่นิยมนำไม้ใหม่มาใช้ทำรังผึ้งเนื่องจากพบว่าผึ้งโพรงไทยไม่ค่อยเข้ารัง ส่วนขนาดรังเลี้ยง ที่กลุ่มเกษตรกรใช้ อยู่ที่ความกว้าง 30 เซนติเมตร ความยาว 50 เซนติเมตร และความสูง 25 ไม่นิยม การเลี้ยงแบบเข้าคอนเนื่องจากยากต่อการจัดการ สำหรับรูปแบบของรังเลี้ยงที่มีความเหมาะสม ที่สุดเป็นแบบเปิดฝาด้านข้างทั้งสองด้าน และเสาที่ใช้ก็มีหลายแบบขึ้นอยู่กับวัสดุอุปกรณ์ที่ เกษตรกรมีบางรายอาจใช้เสาไม้ เสาปูนหรือการแขวนไว้กับชายคาบ้าน ความสูงจากพื้นดิน 1 เมตร อุปกรณ์อื่น ๆ ที่ใช้ ได้แก่ ชุดอุปกรณ์การจับผึ้งประกอบไปด้วยชุดปฏิบัติการชุดรัดกุม รองเท้าหุ้มข้อ ถุงมือยางอย่างหนา กระป๋องรมควัน มีดคมบาง หมวกตาข่ายคลุมหน้า และภาชนะรองรับ

1.2.3 ข้อมูลด้านการตลาดและบรรณวิสัยของเกษตรกรผู้เลี้ยงผึ้งโพรงไทยในพื้นที่ตำบลสระแก้ว อำเภอท่าศาลา จังหวัดนครศรีธรรมราช

เกษตรกรส่วนใหญ่มีการจำหน่ายน้ำผึ้งอยู่ที่บ้านโดยกลุ่มลูกค้าเป็นคนในชุมชนส่วนใหญ่ มีการจำหน่ายในรูปแบบของขวดคอยาวที่ราคา ขวดละ 300 บาท และขนาดขวดไวตามิลค์ที่ราคาขวดละ 120-150 บาท บางรายมีการจำหน่ายไขผึ้งเป็นรายได้เสริมที่ราคา กิโลกรัมละ 100-150 บาท

1.2.4 ข้อมูลแหล่งความรู้เรื่องการเลี้ยงผึ้งโพรงไทยในพื้นที่ตำบลสระแก้ว อำเภอท่าศาลา จังหวัดนครศรีธรรมราช

เกษตรกรได้รับความรู้เบื้องต้นเรื่องการเลี้ยงผึ้งโพรงไทยจากคนในชุมชน และปราชญ์ชาวบ้าน และความรู้เพิ่มเติมจากศูนย์ส่งเสริมและพัฒนาอาชีพการเกษตรเป็นหลัก โดยส่วนใหญ่จะได้รับความรู้เพิ่มเติมเรื่องการเลี้ยงและการเก็บเกี่ยว เกษตรกรต้องการได้รับความรู้เพิ่มเติมเรื่องการแปรรูป

1.2.5 ข้อมูลสภาพปัญหาและอุปสรรคและข้อเสนอแนะในการเลี้ยงผึ้งโพรงไทย

ปัญหาอุปสรรค

1) ปัญหาเกษตรกรขาดความเข้าใจในเรื่องการเลี้ยงที่ควบคู่ไปกับการอนุรักษ์ เช่นการเข้าคอน แม้ว่าทางกรมส่งเสริมการเกษตรจะมีการจัดอบรมเป็นประจำทุกปีก็ตาม ทำให้รอบการจับมีน้อยแค่ปีละประมาณ 2 ครั้งโดยเฉลี่ย

2) ปัญหาผลผลิตไม่เพียงพอกับความต้องการของผู้บริโภค

3) ปัญหาพืชอาหารไม่เพียงพอทั้งพืชอาหารหลักและอาหารรองอันเนื่องมาจากการเปลี่ยนแปลงของฤดูกาล

4) ปัญหาการใช้สารเคมีในชุมชน

ข้อเสนอแนะแนวทางแก้ไข

1) จัดทำเวทีสร้างความตระหนักและข้อดีของการเลี้ยงผึ้งโพรงไทยแบบเข้าคอนให้กับเกษตรกรโดยอาจใช้เกษตรกรกลุ่มตัวอย่างและผลสำเร็จในการเลี้ยงแบบเข้าคอนในการสร้างรายได้เพิ่มจากการเลี้ยงแบบเข้าคอน โดยพบว่าหากเกษตรกรมีการเข้าคอนจะสามารถเพิ่มรอบการจับได้ทุก 20 วัน นั่นหมายถึงเกษตรกรสามารถจับผึ้งได้ไม่น้อยกว่าปีละ 10 ครั้ง และสามารถลดปัญหาน้ำผึ้งขาดตลาดได้เป็นอย่างดี

2) ใช้ระบบการเกษตรที่ลดภาวะโลกร้อน เช่นการเผาป่า เศษวัสดุทางการเกษตร ลดการปล่อยก๊าซมีเทน การสร้างป่าเพิ่ม

3) หมุนเวียนปลูกไม้ป่าเช่นหญ้าต่าง ๆ ที่พบว่าเป็นอาหารของผึ้งโพรงไทยได้ เช่นโป๊ยไกวหว้า พวงชมพู หญ้าฟุ้ง ไมยราพ ตลอดจนดอกไม้บ้านเช่น มะเขือ แตงกวา แคน กระถิน เป็นต้น ซึ่งดอกไม้บ้านเหล่านี้นอกจากจะปลูกเอาไว้เพื่อจำหน่ายเป็นหลักแล้วผลพลอยได้ยังสามารถเป็นอาหารให้ผึ้งโพรงไทยได้อีกด้วย

4) สร้างเวทีตระหนักรับรู้โทษของสารเคมีโดยการใช้กรณีตัวอย่างของผลกระทบจากคนในชุมชน

5) ถ่ายทอดความรู้เรื่องการใช่วิธี และระบบ IPM ในการควบคุมโรคและแมลง โดยเฉพาะการเพาะขยายเชื้อราไตรโคเดอร์มาในการกำจัดเชื้อราไฟทอปทอไรรา ในทุเรียนเนื่องจากชนิดพืชที่เป็นปัญหาของการใช้สารเคมีมากที่สุดในการปลูกทุเรียนนอกฤดูกาล

2. อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการศึกษา ข้อมูลสภาพทางสังคม และเศรษฐกิจ ข้อมูลการเลี้ยงผึ้งโพรงไทย ข้อมูลด้านการตลาดและบรรจุภัณฑ์ ข้อมูลแหล่งความรู้เรื่องการเลี้ยงผึ้งโพรงไทย ข้อมูลสภาพปัญหาและอุปสรรคและข้อเสนอแนะในการเลี้ยงผึ้งโพรงไทย มีสิ่งควรอภิปราย ดังต่อไปนี้

2.1 การศึกษาข้อมูลสภาพทางสังคมและเศรษฐกิจ พบว่ากลุ่มตัวอย่างทุกคนนับถือศาสนาพุทธ ส่วนใหญ่เป็นเพศชาย และมีสถานภาพสมรส อายุของเกษตรกรอยู่ในช่วง มากกว่า 60 ปี เกษตรกรจบการศึกษาระดับประถมศึกษามากที่สุด มีสมาชิกในครัวเรือนที่อาศัยอยู่จริงโดยเฉลี่ย 3-4 คน เกษตรกรผู้เลี้ยงผึ้งโพรงไทยส่วนใหญ่มีผู้ประกอบอาชีพในครัวเรือน 2 คน ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพการทำสวนยางพารา และสวนผลไม้ โดยมีการมีการวางรังของผึ้งโพรงไทยในสวนยางพารามากที่สุดส่วน พื้นที่เป็นที่ราบลุ่มเชิงเขาโดยทางตะวันตกเป็นทิวเขาหลวงนครศรีธรรมราช และมีลำน้ำคลองกลายไหลผ่านทางทิศเหนือตามลักษณะของพื้นที่ ซึ่งตรงกับ วิรัตน์ ไชยช่วย (2547 : 13) ในเรื่องของสถานที่วางรังหรือสถานที่เลี้ยงผึ้งที่เหมาะสม

2.2 รูปแบบการจัดการการเลี้ยง เกษตรกรผู้เลี้ยงผึ้งโพรงไทยส่วนใหญ่มีประสบการณ์เลี้ยงมาจากคนในชุมชน มีการวางรังเลี้ยงในสวนตัวเองเป็นส่วนใหญ่ สถานที่วางรังจึงมีแหล่งอาหารให้กับผึ้งโพรงไทยที่เลี้ยง ซึ่งนอกจากผึ้งโพรงไทยจะได้รับอาหารจากดอกไม้ในสวนแล้วยังได้รับอาหารเพิ่มจากดอกไม้ป่าและดอกไม้บ้านในฤดูกาลที่ขาดแคลนอาหารหรือพืชหลักในสวนไม่ออกดอก ซึ่งเกษตรกรสามารถวางแผนปฏิทินการผลิตอาหารให้กับผึ้งโพรงไทยในสวนได้ สำหรับแหล่งน้ำ ผึ้งโพรงไทยได้รับจากบ้านเรือนเป็นส่วนใหญ่ เกษตรกรมีการผลิตรังเลี้ยงผึ้งและขาดังรังผึ้งเองโดยมีการปรับรูปแบบหลายรูปแบบจนเหมาะสมกับความสะดวกในการปฏิบัติงาน โดยพบว่ารังเลี้ยงที่เหมาะสมต่อการปฏิบัติงานมากที่สุดคือ รังเลี้ยงแบบเปิดฝาด้านข้างทั้งสองด้าน และมีทางเข้าออกด้านข้าง ซึ่งตรงกับ นิพนธ์ สุขสะอาด (2548 : 17-18) ในเรื่องของเทคนิคการสร้างรังเลี้ยงผึ้งที่สะดวกและเหมาะสมกับการปฏิบัติงาน เกษตรกรไม่นิยมการเลี้ยงผึ้งแบบเข้าคอน เนื่องจากเกษตรกรส่วนใหญ่เป็นผู้สูงวัยไม่สามารถหาแม่รังหรือผึ้งนางพญาได้ทันและในกระบวนการสร้างคอนต้องใช้อุปกรณ์เพิ่มทั้งไม้และลวดซึ่งต้องใช้เทคนิคเฉพาะในการจึง อีกทั้งปริมาณพืชอาหารที่ไม่เพียงพอในปัจจุบันในขณะที่จำนวนรังเลี้ยงในชุมชนเพิ่มมากขึ้นทำให้เกษตรกรคิดหาวิธีการในการควบคุมจำนวนประชากรผึ้งโพรงไทยให้เหมาะสมกับสภาวะแวดล้อมในปัจจุบัน นอกจากนี้ในการเลี้ยงผึ้งเกษตรกรมีการสำรวจรังดูความเรียบร้อย ความสะอาดและศัตรูธรรมชาติซึ่งตรงกับ กรมส่งเสริมการเกษตร (2556 : 28) ในเรื่องของการสำรวจรัง อย่างน้อยเดือนละ 1 ครั้งเพื่อเฝ้าระวังศัตรูผึ้ง

2.3 ผลผลิตและราคา เกษตรกรมีการเก็บเกี่ยวผลผลิตในรูปแบบน้ำผึ้งสดอย่างเดียว ไม่มีการเก็บเกสรผึ้งเนื่องจากไม่มีความรู้และการสนับสนุนจากทุกภาคส่วน มีการแปรรูปเป็นสบู่น้ำผึ้งเพียง 1 ราย นอกจากนี้มีการผลิตไขผึ้งจากรวงผึ้งที่เก็บเกี่ยวแล้ว เกษตรกรไม่มีปัญหาด้านการตลาด ในส่วนของอุปทานคือการเสนอขาย แต่มีปัญหาด้านอุปสงค์ของผู้บริโภคคือปริมาณผลผลิตมีไม่เพียงพอต่อการจำหน่ายเนื่องจากเกษตรกรเก็บเกี่ยวผลผลิตน้ำผึ้งได้แค่ปีละสองรอบการผลิต ปริมาณผลผลิตที่ได้ประมาณ 2 ขวดต่อรัง ราคาการจำหน่ายอยู่ที่ 300 – 350 บาท มีรูปแบบการบรรจุภัณฑ์ 2 รูปแบบคือขนาดขวดคอยาว และขวดไวตามิลค์

2.4 ปัจจัยที่มีผลต่อการเลี้ยงผึ้งโพรงไทยของเกษตรกร ปัจจัยหลักที่สำคัญต่อการเลี้ยงผึ้งโพรงไทยของเกษตรกรคือ แหล่งอาหาร แหล่งน้ำที่อุดมสมบูรณ์ และปลอดจากการใช้สารเคมีในชุมชน ซึ่งตรงกับ วารสารเทคโนโลยีชาวบ้าน (2552 : 57) เรื่องการเลี้ยงผึ้งอิงธรรมชาติ เพื่อสร้างรายได้เสริมที่จังหวัดพัทลุง ของนายนิกร อรุณกิจ เกษตรกรตำบลนาท่อม อำเภอเมือง จังหวัดพัทลุง ที่เน้นรูปแบบการเลี้ยงผึ้งแบบอิงธรรมชาติ ภายในสวนโดยใช้ระบบสมดุลนิเวศในการจัดการ ไม่มีการใช้สารเคมีในชุมชน

3. ข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่องการเลี้ยงผึ้งโพรงไทยในพื้นที่ตำบลสระแก้ว อำเภอท่าศาลา จังหวัดนครศรีธรรมราช ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะดังนี้

3.1 ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

3.1.1 ข้อเสนอแนะต่อเกษตรกร

1) จากการวิจัยพบว่าเกษตรกรยังคงมีปัญหาเรื่องผลผลิตที่ไม่เพียงพอต่อความต้องการของผู้บริโภค ในขณะเดียวกันเกษตรกรก็ไม่สามารถใช้การเลี้ยงแบบเข้าคอนเพื่อเพิ่มรอบการเก็บเกี่ยวได้ดังนั้นแนวทางที่จะทำให้เกษตรกรเพิ่มผลผลิตให้ได้ปริมาณเพียงพอต่อความต้องการของผู้บริโภค คือการเพิ่มปริมาณรังเลี้ยงเพื่อเพิ่มปริมาณน้ำผึ้งให้เพียงพอต่อเกษตรกร

2) จากการวิจัยพบว่าบรรจุภัณฑ์ที่ใช้ในชุมชนมีเพียงรูปแบบเดียวคือการบรรจุขวด และมีเพียง 2 ขนาด คือขวดคอยาว และขวดไวตามิลค์ ในขณะที่ปริมาณน้ำผึ้งที่ได้มีจำกัดแนวทางที่สามารถเพิ่มรายได้ให้กับเกษตรกรอีกแนวทางหนึ่ง คือการพัฒนาแบบบรรจุภัณฑ์ให้หลากหลาย เช่นการลดปริมาณน้ำผึ้งจากที่บรรจุในขวดคอยาวปริมาตร 750 cc ราคาขายขวดละ 300-350 บาท ถ้านำมาบรรจุลงภาชนะขนาดเล็กกว่า เช่น 50 cc สามารถบรรจุได้ถึง 15 ขวด

ถ้าขายราคาขวดละ 50 บาท เกษตรกรสามารถได้เงินถึง 750 บาท มีรายได้เพิ่ม มาประมาณ 300-350 บาท เท่ากับการจำหน่ายน้ำผึ้งขวดคอกยาวถึงสองขวด นั่นคือมีมูลค่าเพิ่มมาอีกหนึ่งเท่าตัว

3) จากการวิจัยพบว่าเกษตรกรไม่ได้มีการแปรรูปก่อนการจำหน่าย มีเพียงการจำหน่ายในรูปแบบของน้ำผึ้งและมีการผลิตไขผึ้งบ้างในบางรายเท่านั้น ซึ่งพบว่าเกษตรกรสามารถสร้างมูลค่าเพิ่มจากผลผลิตที่ได้อีกหลายรูปแบบทั้งนี้เกษตรกรต้องได้รับความรู้เรื่องการแปรรูปเพิ่มเติม

4) เกษตรกรยังขาดการสร้างเครือข่ายในการปฏิสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มโดยพบว่ามี การรวมกลุ่มเกษตรกรผู้เลี้ยงผึ้งโพรงไทยในชุมชน 2 กลุ่ม แต่ไม่มีการสร้างเครือข่ายระหว่างกัน ทั้งนี้การสร้างเครือข่ายจะส่งผลดีกับเกษตรกรทั้งในกระบวนการเรียนรู้เรื่องเทคนิคการผลิต การจำหน่าย และการบรรจุภัณฑ์ ตลอดจนการจัดหาเงินทุนในรูปแบบการออมและการช่วยเหลือระหว่างชุมชน

3.1.2 ข้อเสนอแนะต่อชุมชน

จากการวิจัยพบว่าปัญหาที่สำคัญอย่างหนึ่งของการเลี้ยงผึ้งโพรงไทยของเกษตรกร คือ การใช้สารเคมีในชุมชน เนื่องจากพฤติกรรมการเลี้ยงผึ้งโพรงไทยมีพฤติกรรมการแยกรังสูงถ้าพบปัจจัยสิ่งเร้าที่ไม่เหมาะสม นอกจากนั้นการใช้สารเคมียังส่งผลกระทบต่อสุขภาพของคนในชุมชนอีกด้วย การสร้างเวทีตระหนักรู้ถึงผลกระทบจากการใช้สารเคมีทั้งต่อตัวเองและต่อชุมชนในระยะยาวนอกจากนี้เกษตรกรควรใช้วิธีการใช้ศัตรูธรรมชาติและเชื้อราในการควบคุมโรคและศัตรูพืชโดยเฉพาะเชื้อราไตรโคเดอร์มาในการควบคุมเชื้อราไฟทอปทอไรที่เป็นปัญหาระบาดในสวนทุเรียนซึ่งแต่ละปีเกษตรกรชาวสวนทุเรียนมีการใช้สารเคมีในระบบการผลิตค่อนข้างสูง รวมทั้งการใช้ตัวห้ำ ตัวเบียนในการกำจัดศัตรูพืช และการใช้วิธีการเลี้ยงสัตว์ปีกพวกเป็ด ห่าน ในสวนแทนการใช้สารเคมีในการปราบหญ้าซึ่งเป็นวิธีการที่ใช้อยู่ในชุมชน ก็เป็นอีกทางเลือกที่เกษตรกรสามารถนำมาปรับใช้ได้

3.1.3 ข้อเสนอแนะต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

1) กรมส่งเสริมการเกษตร เป็นหน่วยงานหลักที่ได้เข้ามาถ่ายทอดความรู้ให้กับเกษตรกรผู้เลี้ยงผึ้งโพรงไทย ได้แก่ ศูนย์ส่งเสริมและพัฒนาอาชีพการเกษตรจังหวัดชุมพร (ผึ้ง) และสำนักงานเกษตรอำเภอท่าศาลา ควรมีการถ่ายทอดความรู้อย่างต่อเนื่องเป็นจริงเป็นจังไม่เฉพาะเวลา มีโครงการ และควรมีการให้เกษตรกรเป็นผู้กำหนดหัวข้อเรื่องที่ต้องการได้รับการถ่ายทอด เน้นรูปแบบการฝึกปฏิบัติควบคู่ไปกับการให้ความรู้ด้านทฤษฎี ทั้งนี้โดยคำนึงถึงการยอมรับได้ของเกษตรกรเป็นหลัก

2) องค์การบริหารส่วนตำบลสระแก้ว ควรมีการบูรณาการกับกรมส่งเสริมการเกษตร ในเรื่องการสนับสนุนงบประมาณ และการส่งเสริมกลุ่มอาชีพ การจัดร้านค้ากระจายสินค้าชุมชน การประชาสัมพันธ์ การสนับสนุนบรรจุภัณฑ์ โดยมีการบรรจุลงในแผนพัฒนาการเกษตรประจำตำบล

3.1.4 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1) ให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการกำหนดปัญหาความต้องการโดยชุมชนเองแทน การกำหนดจากระดับกระทรวง/กรมลงมาสู่เกษตรกร เพื่อป้องกันการสูญเปล่าของงบประมาณ

2) ในการกำหนดนโยบายช่วยเหลือเกษตรกรควรมีการบูรณาการกับหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้องด้วยเพื่อป้องกันปัญหาความซ้ำซ้อนของโครงการ ในหัวข้อเดียวกันควรมีการแบ่งหัวข้อย่อยในการสนับสนุนงบประมาณจากแต่ละหน่วยงานโดยคำนึงถึงผลประโยชน์ ความต้องการและความยอมรับได้ของเกษตรกรเป็นหลัก

3.2 ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

3.2.1 ควรทำการวิจัยเกี่ยวกับการเลี้ยงผึ้งโพรงไทยในพื้นที่อื่นๆ ของประเทศ เพื่อนำผลการวิจัยไปประกอบและเปรียบเทียบเทคนิคและวิธีการตลอดจนภูมิปัญญาเฉพาะแต่ละท้องถิ่นมาเป็นแนวทางในการปรับใช้เพื่อหาข้อเหมาะสม

3.2.2 คุณค่าน้ำผึ้งให้ประโยชน์ต่อสุขภาพและสรรพคุณทางยาโดยสรรพคุณที่ได้มาจากพืชอาหารที่ผึ้งหาจากธรรมชาติ จากดอกไม้แต่ละชนิดทั้งในสวน ดอกไม้ป่า และดอกไม้บ้าน อาจมีสรรพคุณทางยาที่แตกต่างกันจึงควรมีการศึกษาต่อยอดในเรื่องนี้จากปฏิกิริยาพืชอาหารของชุมชนเนื่องจากปฏิกิริยาพืชอาหารทำให้สามารถทราบชนิดดอกไม้ที่ผึ้งใช้เป็นน้ำหวาน

3.2.3 นอกจากน้ำผึ้งแล้วยังมีเกสรดอกไม้ที่ผึ้งได้จากดอกไม้ เกษตรกรไม่ทราบวิธีการในการดึงออกมาจากรังผึ้ง หากมีการต่อยอดพัฒนาเครื่องมือที่ไม่ยุ่งยากในการเก็บเกสรและไม่ยุ่งยากในการจัดการจะเป็นการสร้างมูลค่าเพิ่มและลดการสูญเปล่าของสิ่งที่มีคุณค่า นอกเหนือจากน้ำผึ้งได้

3.2.4 การพัฒนาบรรจุภัณฑ์และการแปรรูปถือเป็นอีกทางเลือกในการเพิ่มมูลค่าเพิ่มให้เกษตรกรผู้เลี้ยงผึ้งโพรงไทยจากข้อจำกัดของปริมาณน้ำผึ้งที่น้อยกว่าผึ้งชนิดอื่น